

Prof. dr hab. Lech WYSZCZELSKI
03- 996 Warszawa
ul. Złotej Wilgi 8 m 39.
t. 501580301

Warszawa: 05. 04. 2019 r.

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Huberta Seńczyszina pt. *Generał dywizji Bronisław Prugar-Ketling.
Biografia wojskowa*

Polska historiografia wojskowa II Rzeczypospolitej jest już dość obfita co nie oznacza wyczerpania wszystkich ważnych obszarów badawczych. Jednym ze słabiej „zagospodarowanych” to nadal biografistyka. Powód tych zaniechań badawczych – w moim przeświadczeniu – to konieczność dobrej znajomości przez badacza najnowszych dziejów wojskowości polskiej oraz prowadzenia żmudnych badań archiwalnych w mocno rozproszonych zespołach akt. Wobec powyższego z uznaniem przyjmuję podjęcie się tego zadania przez mgr. Seńczyszina tym bardziej, że przygotowana przez niego dysertacja doktorska jest dość udanym przedsięwzięciem naukowym.

Dysertacja doktorska mgr Huberta Seńczyszina o wymienionym tytule przygotowana na seminarium prof. ndzw. dr. hab. Andrzeja Olejko stanowi kontynuację badań nad dziejami polskich wojskowości II Rzeczypospolitej. Jest to gatunek biografistyki Traktuje o jednym ze szczególnie znanych dowódców Wojska Polskiego z kampanii wrześniowej 1939 r., następnie dowódcy 2. Dywizji Strzelców Pieszych z kampanii francuskiej 1940 r. Wybór tematu tej dysertacji jest w pełni zasadny, bowiem biografia tego generała dotąd nie istnieje. Zastanawiam się tylko – nie jest to zarzut wobec doktoranta – czy nie bardziej zasadne byłoby nieco poszerzenia dotychczasowej treści i przygotowanie pełnej biografii tej postaci. Tak naprawdę to wymagałoby niewiele dodatkowej pracy. Osobiście mam doświadczenie w tym, bowiem jestem autorem dwóch biografii (marsz. Edward Śmigły-Rydz, gen. broni Kazimierz Sosnkowski) i w zasadzie mam gotowe kolejne dwie (generałowie broni: Władysław Sikorski i Lucjan Żeligowski).

Doktorant przeprowadził kwerendę archiwalną w formalnie nie istniejącym już Centralnym Archiwum Wojskowym (CAW) w Warszawie Rembertowie, do czego się odniosę dalej uzupełniona badaniami prowadzonymi w polskich archiwach zagranicznych w Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie, Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku, Muzeum Polskim w Rapperswil, także w regionalnym Muzeum Historycznym w Sanoku. Sprawia to wykorzystanie w zasadzie dostępnego materiału archiwalnego. Został on uzupełniony o materiały ze zbiorów prywatnych, relacje uzyskane przez doktoranta, wydawnictwa źródłowe

drukowane a także wspomnienia i pamiętniki. Wykazał ponadto wykorzystanie znacznej liczby opracowań zwartych i przyczynkarskich.

Recenzowana dysertacja łącznie liczy 250 stron objętości, w tym 187 strony tekstu zasadniczego, pozostałe elementy to załączniki oraz materiały ikonograficzne. Mogłoby się wydawać, że ponad 60 stron tego drugiego elementu pracy nieco zachwiało konstrukcję pracy. Jednak po dokładnym zapoznaniu się z nimi stwierdzam, że większość z załączników ma bardzo ważne znaczenie nie tylko dla tej pracy ale wobec źródłowego ich charakteru może być wykorzystane i przez innych badaczy. Są to bowiem w dużej części materiały pochodzące z mało dostępnych archiwum, także osobiste pozyskane przez doktoranta od rodzony nie żyjącego bohatera tej pracy. Jednak nie dotyczy to wszystkich. Uważam za zbędne załączniki 1-5 pokazujące obsadę najważniejszych stanowisk dowódczych w których Prugar-Ketling pełnił służbę w pokojowych strukturach Wojska Polskiego w kraju i we Francji. Informacje te pochodzą bowiem w dość łatwo dostępnego „Rocznika Oficerskiego” czy innych na ogół dostępnych źródeł. Nie uznaję za celowe umieszczenie załącznika 9 – mało istotny dla tej biografii. Natomiast za celowe uznaje umieszczenie pozostałych załączników. Za ciekawe uznaję zawarte w tej dysertacji materiały ikonograficzne, do tego, co jest ważne, pochodzą one ze zbiorów rodzinnych gen. Prugar-Ketlinga. Stąd ich zamieszczenie w tej pracy jest w pełni zasadne.

Konstrukcja dysertacji jest problemowo-chronologiczna, co jest zasadne dla tego charakteru opracowania. Praca podzielona została na wstęp, cztery rozdziały (tylko rozdział ostatni zawiera trzy podrozdziały, pozostałe po dwa), zakończenie, bibliografię (oddzielnie ją ocenię), załączniki i materiały ikonograficzne. Generalnie można przyjąć takową konstrukcję. Pewne zastrzeżenia zgłaszam do objętości poszczególnych rozdziałów (pierwszy liczy – 30 stron, drugi – 38, trzeci – 30 i ostatni 54). W szczególności nadzwyczajnie skrótowo potraktowany został rozdział drugi obejmujący lat 10, czyli służba w pokojowych strukturach Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej. Widziałbym potrzebę znaczącego poszerzenia pokazanej problematyki. Na marginesie w nie wykazanej w bibliografii, ale i w treści dysertacji, mojej chyba znaczącej monografii *W obliczu wojny. Wojsko Polskie 1935-1939* (Warszawa 2009) płk Prugar-Ketling wymieniony został czterokrotnie. Sprawę zawartości bibliografii ale i praktycznego tego pokazanie w tekście pracy przedstawię szerzej dalej.

Nie zgłaszam zasadniczych uwag do wstępu napisanego poprawnie. Przede wszystkim, co nie często się zdarza w pracach historycznych, jest zawarta część metodologiczna, w tym sformułowane pytania badawcze. Przy omawianiu wykorzystanego materiału archiwalnego jest informacja, że najwięcej pochodzi z zasobów byłego CAW, lecz nie do przyjęcia jest stosowana przez doktoranta nazwa Wojskowe Biuro Historyczne (WBH) a nie Archiwum WBH, bowiem ono

stanowi tylko część struktury Biura. Nie rozumiem dlaczego w przypisach archiwalia 11 Karpackiej Dywizji Piechoty (86 j.a.) mające sygnaturę I.313.11 (dalej numeracja teczek) wykazywane są jako I.315.18 (dalej numeracja teczek) a to według inwentarza CBW to grupa zespołów Brygad i Grup Artylerii, w tym wypadku Grupa Artylerii Przeciwlotniczej (s. 7). Proszę o wyjaśnienie tego nieporozumienia. Jeżeli chodzi o francuski okres dowodzenie 2. Dywizją Strzelców Pieszych, to w wymienionym archiwum jest zbiór liczący 2179 j.a., w bibliografii wykazano korzystanie z 16 teczek.

Dość wysoko oceniam treść rozdziału pierwszego i to za obydwie podrozdziały, czyli o życiu rodzinnym (jest to upoważnienie do tego by była to pełna biografia pod warunkiem poszerzenia tego o życie prywatne z pozostałych okresów życia), jak i służby w formacjach niepodległościowych (Drużyny Bartoszone), armii austro-węgierskiej i polskich formacji w Rosji, następnie w Błękitnej Armii.

Rozdział drugi to udział Prugar-Ketlina w wojnie polsko-rosyjskiej 1919-1920 r. (walczył przede wszystkim w wojnie polsko-ukraińskiej 1918-1919 r., co w tytule nie jest uwzględnione), a także pokojowy okres jego służby wojskowej (1921-1939). Podtrzymuję wcześniej zgłoszony zarzut o jego nader syntetycznym charakterze. W tej pierwszej wojnie zachęcam do lepszego wykorzystania książki Jeremiasza Ślipca *Drogi niepodległości. Polska i Ukraina 1918-1920*, Warszawa 1999. W drugiej z wojen może z moją syntezą *Wojsko polsko-rosyjskie 1919-1920*, t. I i II, Warszawa 2010.

Rozdział trzeci to dowodzenie 11. Karpacką Dywizją Piechoty w kampanii wrześniowej 1939 r. Jest on napisany poprawnie z dobrym wykorzystaniem źródeł i literatury. Ma, co do literatury jedną uwagę dotyczącą zalecenia zapoznania się z książką prof. Wojciecha Włodarkiewicza *Lwów 1939*, gdzie znajdują się też interesujące informacje o walkach wymienionej dywizji w próbach przebicia się do Lwowa i jej ostatecznych losach.

Ostatni rozdział to to okres francuski czyli formowanie i dowodzenie 2. DSP, w tym jej walkach w kampanii francuskiej, decyzji o przekroczeniu granicy szwajcarskiej i internowaniu. Wydaje się, że silniej zaakcentować należałoby dokonania gen. bryg. Plugar-Ketlinga na polu działalności oświatowej wśród dowodzonych żołnierzy. To on doprowadził, że do podstawowych zadań oficerów oświatowych należało: prowadzenie pogadank dla szeregowych i oficerów, dystrybucja materiałów propagandowych, przygotowywanie i prowadzenie przeglądów prasowych, organizacja uroczystości, przygotowywanie referatów i przemówień, nadzór nad pracą świetlic, bibliotek i kantyn oraz amatorską twórczością artystyczną, utrzymywanie współpracy z cywilami i Polskim Czerwonym Krzyżem, współpraca z oficerami informacyjnymi w zakresie rozpoznawania nastrojów wśród żołnierzy i zwalczanie wrogiej propagandy (Zob. Rozkaz nr 5 dowództwa 2

Dywizji Strzelców Piesznych z 20. 04. 1940 r.). Nie mam zasadniczych uwag do tej części rozdziału, poza zasugerowaniem potrzeby wykorzystania też książki Stefana Józefa, Pastuszka *Życie kulturalne w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie w czasie II wojny światowej*, Kielce-Warszawa 2009. Natomiast sugerowałbym podział rozdziału na dwa. Pierwszy to czas dowodzenia 2. DSP, także podczas internowania i drugi to geneza powrotu do kraju, służba w ludowym Wojsku Polskim i ostatnie dni życia.

Nie wnoszę uwag do zakończenia przygotowanego według klasycznych wzorów dla tego rodzaju prac. Za rzecz wskazaną uznaję udzielenie odpowiedzi na zadanie we wstępie pytania badawcze.

Mam dość spore zastrzeżenia do samego sposobu sporządzenia bibliografii (nazwa ta nie pojawia się w tej pracy). Dlaczego doktorant oszedł od klasycznego wzoru podziału na źródła, opracowania, oraz zasób Internetowy. W tej części pierwszej mieszczą się zarówno archiwalia, źródła prywatne, źródła drukowane, relacje, także wspomnienia i pamiętniki. Trudno mi się zgodzić z określeniem „źródła cyfrowe”. Materiały z Internetu mogą zawierać skany faktycznych materiałów źródłowych ale też zupełnie nie udokumentowane różne informacje, które zupełnie nie powinny bez potwierdzenia być wykorzystywane jako wiarygodne.

Przy zapoznaniu się z wykazanymi opracowaniami, poza częścią już wymienionych pozycji, upominam się nie tylko o zamieszczenie w bibliografii ale też wykorzystanie w opisie książkę nieżyjącego już Henryka Mierzińskiego *Poludniowe Podlasie w 1920 roku: 34 Pułk Piechoty w wojnie polsko-sowieckiej*, Siedlce 1998. Jest tam wiele informacji o tym pułk w którym służył będzie bohater tej biografii. Także nie żyjącego prof. Kazimierza Pindla *Obrona Narodowa 1937-1939*, Warszawa 1979, *Pamiętniki generała Rybaka*, Warszawa 1954; Leona Korwin-Nowosińskiego *Koncentracja polska 1939 (przewozy kolejowe)*, „Bellona” (Londyn) 1942, z. 1, czy *Przyczyny klęski we wrześniu 1939 r. Raport Komisji gen. Izydora Modelskiego*, „Zeszyty Historyczne” (Paryż) 1990, nr 92. To tylko wybrane pozycje warte wykazania.

Na zakończenie stwierdzam, że obowiązek recenzenta traktuje jako potrzebę wykazania pewnych uchybień, nieścisłości czy drobnych potknięć. Praktycznie nie jest wolna od nich żadna praca. Stąd jednoznacznie stwierdzam, że poziom recenzowanej pracy jest w pełni odpowiadający wymaganiom stawianym dysertacjom doktorskim. Uwzględnienie moich uwag i spostrzeżeń z pewnością posłużyć może przygotowaniu tego tekstu do druku, bowiem na to po korektach i przyjęciu niektórych uwag zasługuje.

Wniosek końcowy:

Recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane nowej ustawie o szkolnictwie wyższym o tytule naukowym i stopniach naukowych oraz o stopniach w zakresie

sztuki. Jest samodzielnym rozwiązaniem dość istotnego i do tej pory nie opisanego tematu badawczego. Napisana została w oparciu o w miarę pogłębione badania źródłowe. Pewne polemiczne uwagi recenzenta nie wpływają na wystawienie jej pozytywnej oceny. Wnioskuje więc za dopuszczeniem mgr. Huberta Seńczyszina do dalszych etapów przewodu doktorskiego i nadaniem stopnia naukowego doktora z dyscypliny historia.

A handwritten signature in blue ink, consisting of several loops and a final 'i' with a dot.